

СЕКЦІЯ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

*Адамик Вікторія,
Пузраков Анатолій*

Національний університет «Львівська політехніка»,
м. Львів

ТРАНСФОРМАЦІЯ ТОВАРНОЇ СТРУКТУРИ ЕКСПОРТУ УКРАЇНИ ПІД ВПЛИВОМ РОСІЙСЬКО- УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Неспровоковане повномасштабне вторгнення росії в Україну суттєво погіршило всі показники розвитку нашої країни. Національна економіка зазнає суттєвих трансформацій, спричинених новими реаліями, однак, у довгостроковій перспективі ці вимушені зміни можуть мати позитивні наслідки. Це стосується, зокрема, структури вітчизняного експорту, як географічної, так і товарної. Зауважимо, що для повноти й адекватності аналізу необхідно розділяти експорт товарів та експорт послуг, оскільки на показники цих структурних компонентів здійснює вплив різна комбінація чинників і, водночас, реакція на цей вплив може різнитися.

Структура експортної діяльності України за товарними групами впродовж років незалежності поступово змінювалася у напрямку збільшення частки продукції сільського господарства і АПК та деякого зменшення частки важкої промисловості, передусім чорної металургії. Так, сільське господарство, яке після розпаду СРСР демонструвало занепад (особливо тваринництво) через неспроможність галузі швидко реагувати на виклики ринкової економіки, а також застарілість технологій, не забезпечувало експорт у великих обсягах, продукція не відповідала суворим стандартам якості розвинутих країн, передусім ЄС, а частка сільськогосподарського експорту у товарній структурі експорту України була низькою (5–7% на початку 1990-х) і почала зростати лише після вступу України в СОТ у 2008 р. (переважно за рахунок рослинництва), в останнє десятиліття досягнула 30–35% (станом на кінець 2021 р.

зернові становили 18%, насіння і плоди – 3,58%, жири і олії – 10,33%, корми для тварин – 2,55% [1]). Продаж аграрної продукції у 2019–2021 рр. забезпечив майже 50% валютних надходжень України [2]. Попри те, що вітчизняне сільське господарство (передусім зерно) підтримує продовольчу безпеку не лише в Україні, але й у світі в цілому, не можна зперечувати той факт, що галузь дуже залежна від чинників зовнішнього середовища – погодніх умов і врожайності, цін на паливо, попиту на світовому ринку тощо, а відтак нарощення аграрного експорту призводить до т.зв. «збіднілого» зростання. Окрім цього, існують екологічні екстерналії, які потребують особливого контролю і спеціальних рішень.

Іншу вагому компоненту українського експорту до повномасштабного вторгнення формували чорні метали і вироби з них (20,46% і 1,86% відповідно у 2021 р. [1]). Чорна металургія – сировинна й енергозалежна галузь, значний експорт якої забезпечувався не тільки факторними умовами України, але й зацікавленістю олігархів й імпортом енергоносіїв, що вказує на негативний вплив форсування експорту на економічну безпеку держави. Вартісне нарощення продажу залізної руди і металу за кордон забезпечувалося позитивною динамікою цін (від 60 дол. США за тону у 2015 р. до 240 дол. у 2021 р.), хоча кількісний експорт дещо зменшився [1].

Попри збільшення частки послуг у загальній структурі експорту України, аналіз товарного експорту України вказує на його сировинну природу. Серед продукції, що пропонувалася на світових ринках нашими виробниками до повномасштабного вторгнення росії, практично не спостерігалось наукомістких технологічних товарів з високою доданою вартістю, хоча така продукція в Україні виробляється. В цілому структуру національного господарства та експорту характеризує невисокий індекс економічної складності, причому з тенденцією до зниження рейтингу (27 місце у 2000 р., 33-тє – у 2010 р., 42-ге – у 2020 р.) [3].

Напад росії на нашу державу створив вкрай негативне середовище для реалізації експортного потенціалу саме тих галузей, які забезпечували найбільший приплив іноземної валюти в країну. Аграрний сектор, через окупацію значної території, бойові дії, енергетичні проблеми, геополітичні зміни, розрив логістичних зв'язків, у перші місяці повномасштабної війни продемонстрував значне падіння, однак поступово, після розблокування портів, почав відновлювати свої потужності і досяг довоєнного рівня. Цьому сприяла державна й іноземна підтримка галузі, а також стрімкий ріст цін на зарубіжних ринках ще з 2021 р. У вересні 2022 р. частка агропродукції в товарному експорті України досягнула рекордного рівня – 43% [4].

Натомість суттєво впав обсяг експорту металів (у жовтні 2022 р. падіння становило 89% порівняно з обсягами 2021 р.), адже більша частина ресурсів і підприємств галузі опинилися на територіях, охоплених війною, були зруйновані або зупинили свою діяльність. Оскільки бойові дії ще тривають, а ланцюги постачання розірвані, про відновлення виробничих потужностей галузі, а відтак і експорту до довоєнного рівня не йдеться.

Експортні надходження вкрай важливі для національної економіки у воєнний час. Проте сировинний характер товарної структури експорту гальмуватиме її піднесення у майбутньому. Трансформація повинна відбуватися у напрямку зростання економічної складності за рахунок інноваційної компоненти та відповідно до вимог сталого розвитку.

Перелік використаних джерел:

1. Головнєв С. Сировинна економіка. Що купувала і продавала Україна в 2021 році. *Бізнес Цензор*. 20.01.2022 URL: <https://biz.censor.net/r3310713>.
2. Вінокуров Я. Як змінилася економіка за 30 років незалежності. *Економічна правда*. 30.8.2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2021/08/23/677115>.
3. *Country Rankings (ECI)2020*. OECD. URL: <https://oec.world/en/rankings/eci/hs6/hs96>.
4. *Експорт товарів та послуг скоротився, частка експорту АПК зросла*. *Голос України*. 3.10.2022. URL: <http://www.golos.com.ua/article/364835>.

Барабаш Діана
Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль

СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ РИНКОВИХ УМОВАХ

В сучасних умовах, коли конкуренція між підприємствами значно зростає, є необхідним удосконалення систем стратегічного планування, що будуть сприяти підвищенню ефективності підприємства для зміцнення його конкурентної позиції.

Стратегічне управління формує набір дій і рішень, які приймає керівництво підприємства для того, щоб допомогти організації досягнути своїх цілей. Одночасно воно є інструментом, який допомагає в прийнятті управлінських рішень і дозволяє забезпечити нововведення і зміни в організації.

Стратегічне планування визначає основні напрямки розвитку підприємства, його види та діяльність, дозволяє пов'язати в єдину систему маркетингову, проєктну, виробничу і фінансову діяльність.

Процес стратегічного планування на підприємстві містить здійснення наступних взаємопов'язаних функцій:

1. Визначення довгострокової стратегії, основних цілей і завдань розвитку підприємства.
2. Створення стратегічних господарських підрозділів на підприємстві.
3. Обґрунтування та уточнення основних цілей проведення маркетингових досліджень ринку.
4. Здійснення ситуаційного аналізу та вибір напрямку економічного розвитку підприємства.